

Prof. univ. dr. **Anastasiu Crișu**
Facultatea de Drept a Universității din București

Drept procesual penal. Partea generală

Ediția a 9-a, revizuită și actualizată

Editura

Hamangiu

Capitolul al III-lea. Măsurile de siguranță cu caracter medical

435. Noțiune și scop. Natură juridică. Măsurile de siguranță sunt **sanțiuni de drept penal** menite să lărgască gama de sancțiuni necesare prevenirii fenomenului infracțional^[1].

Acestea constau în **măsuri de constrângere cu caracter preventiv**, care au drept **scop** înlăturarea unor stări de pericol generatoare de fapte prevăzute de legea penală^[2].

Analizând contextul care a determinat săvârșirea unor fapte penale, pot fi evidențiate anumite împrejurări din realitatea socială care au legătură cu cauzalitatea acestora, iar dacă nu sunt eliminate, există pericolul săvârșirii și a altor fapte prevăzute de legea penală (de exemplu, starea bolnavului mintal care a comis și ar putea să comită și în viitor astfel de fapte).

Starea de pericol nu poate fi înlăturată în unele cazuri prin aplicarea unor pedepse, întrucât existența acestora nu este generată întotdeauna de fapte prevăzute de legea penală, în asemenea cazuri combaterea lor asigurându-se prin luarea unor măsuri specifice preventive, și anume măsurile de siguranță.

Dintre măsurile de siguranță prevăzute în art. 108 CP^[3], **obligarea la tratament medical și internarea medicală pot fi dispuse cu caracter provizoriu în cursul procesului penal**. Întrucât aceste sancțiuni de drept penal au și o reglementare procesuală penală, dobândesc, în cazul dispunerii lor, natura unor **măsuri procesuale penale**.

Având în vedere conținutul lor, aceste măsuri prezintă interes și pentru suspect sau inculpat, întrucât au ca efect, pe lângă înlăturarea stării de pericol, și însănătoșirea sau ameliorarea stării sănătății lor.

Secțiunea 1. Obligarea provizorie la tratament medical

436. Condiții. Competență. Măsura constă în **obligarea suspectului sau inculpatului să urmeze în mod regulat tratamentul medical prescris de un medic de specialitate**, până la însănătoșire sau până la obținerea unei ameliorări care să înlătore starea de pericol.

Obligarea provizorie la tratament medical poate fi dispusă dacă suspectul sau inculpatul, din cauza unei boli, inclusiv cea provocată de consumul cronic de alcool

^[1] C. MITRACHE, CR. MITRACHE, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 259.

^[2] C. BULAI, B. BULAI, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 614.

^[3] Conform art. 108 CP, măsurile de siguranță sunt: a) obligarea la tratament medical; b) internarea medicală; c) interzicerea ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii; d) confiscarea specială; e) confiscarea extinsă.

sau de alte substanțe psihoactive^[1], prezintă pericol pentru societate (art. 245 CPP raportat la art. 109 CP).

Din analiza textelor indicate rezultă că măsura poate fi dispusă dacă sunt îndeplinite **cumulativ** următoarele condiții:

- a) starea de boală a suspectului sau inculpatului;
- b) existența unei stări de pericol pentru societate.

Starea de boală poate fi determinată de orice afecțiune, inclusiv de consumul cronic de alcool sau alte substanțe psihoactive, care îl determină pe suspect sau inculpat să comită fapte prevăzute de legea penală. Luarea măsurii de siguranță **nu este condiționată de momentul apariției bolii**, anterior sau după săvârșirea unor astfel de fapte, întrucât scopul urmărit constă în însănătoșirea sau ameliorarea bolii de care este afectat suspectul sau inculpatul și, implicit, în înlăturarea stării de pericol pe care acesta o poate provoca.

Cu toate că cea de-a doua condiție (**existența unei stări de pericol pentru societate**) are o formulare generală, instanța trebuie să motiveze în hotărârea luată cât mai concret îndeplinirea acesteia. Altfel, ar fi dificil de verificat îndeplinirea condițiilor la luarea măsurii, într-o eventuală contestație.

Competența soluționării cererii privind luarea măsurii aparține judecătorului de drepturi și libertăți în cursul urmăririi penale, judecătorului de cameră preliminară în procedura camerei preliminare și instanței de judecată în cursul judecății.

437. Procedura luării măsurii în cursul urmăririi penale sau al camerei preliminare.

Dacă apreciază că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege, **procurorul formulează o propunere**, pe care o înaintează judecătorului de drepturi și libertăți sau judecătorului de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni competența să soluționeze cauza în primă instanță.

Potrivit art. 246 alin. (2) CPP, propunerea motivată a procurorului va fi **însoțită de o expertiză medico-legală** din care să rezulte necesitatea luării măsurii de siguranță.

Având în vedere natura acestei măsuri, cât și faptul că propunerea procurorului și hotărârea judecătorului vor fi motivate pe starea de boală a suspectului sau inculpatului, **existența raportului de expertiză la momentul soluționării cererii este necesară**, chiar dacă din cuprinsul alin. (8) al aceluiași articol rezultă că expertiza poate fi efectuată și după admiterea propunerii [potrivit alin. (8) al art. 246 CPP, dacă admite cererea, judecătorul dispune obligarea provizorie la tratament medical a suspectului sau inculpatului și efectuarea unei expertize medico-legale, în cazul în care aceasta nu a fost depusă odată cu propunerea de luare a măsurii].

Depunerea raportului de expertiză este necesară, întrucât decizia judecătorului trebuie luată pe baza unor probe adecvate obiectului probațiunii, a cărei existență poate fi dovedită cel mai bine prin efectuarea unei expertize medico-legale.

Judecătorul sesizat cu propunerea procurorului va fixa termen de soluționare **în camera de consiliu** în cel mult 5 zile de la înregistrare. Pentru termenul fixat va fi

^[1] Potrivit art. 241 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 757 din 12 noiembrie 2012), prin „substanțe psihoactive” se înțelege substanțele stabilite prin lege, la propunerea Ministerului Sănătății.

citat suspectul sau inculpatul, iar dacă acesta **se prezintă**, soluționarea propunerii procurorului se va face numai după ascultarea lui, în prezența avocatului ales sau din oficiu.

În cazul în care **suspectul sau inculpatul, deși legal citat, nu se prezintă**, cererea procurorului va fi soluționată și în lipsa acestuia, însă **numai în prezența avocatului**, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii. Participarea procurorului la ședințele de judecată este obligatorie.

Pentru ca interesele sale să fie cât mai bine protejate, pe lângă prezența obligatorie a avocatului, suspectul sau inculpatul are dreptul ca la soluționarea propunerii procurorului **să fie asistat de un medic desemnat de acesta**, care poate prezenta concluziile sale de specialitate cu privire la luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical. Medicul îl va asista pe suspect sau inculpat **și la alcătuirea planului terapeutic** în cazul admiterii cererii procurorului, fapt care trebuie menționat în încheierea judecătorului (în încheierea de admitere, judecătorul nu precizează în ce constă tratamentul medical, întrucât acesta va fi stabilit ulterior de medici specialiști).

Judecătorul se pronunță asupra propunerii printr-o **încheiere care poate fi contestată în 5 zile de la pronunțare**. Contestația se soluționează potrivit dispozițiilor art. 425¹ CPP, iar introducerea acesteia **nu suspendă efectele încheierii de admitere a propunerii**, astfel încât măsura obligării provizorii la tratament medical urmează a fi pusă în aplicare.

Punerea în executare a măsurii se face potrivit art. 566-568 CPP. În cazul trecerii cauzei de la un organ de cercetare la altul pentru continuarea urmăririi penale, măsura rămâne valabilă.

438. Procedura luării măsurii în cursul judecării cauzei. Măsura de siguranță poate fi luată în cursul judecății (**în primă instanță sau în apel**) cu îndeplinirea aceluiași condiții ca și în cursul urmăririi penale sau al camerei preliminare. Pentru luarea măsurii, instanța pe rolul căreia se află cauza solicită prezentarea de acte medicale concludente sau un raport de expertiză medico-legală care să justifice îndeplinirea acestor condiții.

Măsura poate fi luată de instanță **la propunerea procurorului sau din oficiu**, în conformitate cu procedura prevăzută de lege pentru faza urmăririi penale și procedura camerei preliminare, care se va aplica în mod corespunzător și în faza judecății. Spre deosebire de urmărirea penală și camera preliminară, în cursul judecății, procedura se desfășoară **în ședință publică**.

439. Ridicarea măsurii. Înlocuirea cu internarea medicală provizorie. În reglementarea actuală **nu se prevede o durată** a obligării la tratament medical [potrivit art. 162 alin. (1) CPP 1968, măsura de siguranță putea fi dispusă pe o durată ce nu putea depăși 180 de zile].

Măsura urmează a fi **menținută până la îndeplinirea scopului pentru care a fost instituită**, și anume însănătoșirea sau ameliorarea stării de sănătate a suspectului ori inculpatului, care să înlăture starea de pericol pentru siguranța publică.

Dacă se consideră îndeplinită această condiție, organul judiciar care a luat măsura, **la sesizarea procurorului ori a medicului specialist sau la cererea suspectului ori**

inculpatului sau a unui membru de familie al acestuia, va dispune ridicarea măsurii de siguranță.

Măsura va fi ridicată **cu respectarea aceleiași proceduri după care a fost instituită**.

Dacă după luarea măsurii cauza a fost înaintată judecătorului de cameră preliminară sau se află pe rolul instanței, ridicarea ei se va dispune de organul judiciar pe rolul căruia se află cauza la momentul respectiv (judecător de cameră preliminară sau instanță de judecată).

Așadar, însănătoșirea sau ameliorarea stării de sănătate se va constata pe baza unui raport de expertiză medico-legală, iar organul judiciar competent va hotărî cu privire la ridicarea măsurii prin încheiere motivată, în camera de consiliu sau în ședință publică, după caz.

Este posibil ca suspectul sau inculpatul să nu respecte obligațiile privind urmarea tratamentului medical stabilit prin luarea măsurii de siguranță. Dacă se constată faptul că **obligațiile au fost încălcate cu rea-credință**, organul judiciar care a luat măsura sau în fața căruia se află cauza, la sesizarea procurorului sau a medicului de specialitate ori din oficiu, va dispune **înlocuirea obligării provizorii la tratament medical cu internarea medicală**, în condițiile dispunerii acestei măsuri de siguranță.

440. Procedura privind confirmarea, înlocuirea sau încetarea măsurii după adoptarea unei soluții de netrimiteră în judecată. Prin O.U.G. nr. 18/2016, legiuitorul a reglementat procedura confirmării, înlocuirii sau ridicării măsurii de siguranță în cazul dispunerii unei soluții de netrimiteră în judecată [art. 246 alin. (13) CPP]. Dacă dispune o soluție de netrimiteră în judecată, **procurorul sesizează judecătorul de cameră preliminară** pentru confirmarea ori, după caz, înlocuirea sau încetarea măsurii.

Verificarea măsurii se va realiza de către judecătorul de cameră preliminară **cu respectarea aceleiași proceduri după care a fost instituită**, respectiv în camera de consiliu, cu participarea procurorului, fiind ascultată, dacă este posibil, persoana supusă măsurii provizorii, în prezența avocatului său. Efectuarea expertizei medico-legale este obligatorie.

Judecătorul se pronunță asupra propunerii prin încheiere motivată. Împotriva încheierii se poate formula **contestație**, în termen de 3 zile de la pronunțare, care se soluționează de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate sau, după caz, de completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în camera de consiliu.

Secțiunea a 2-a. Internarea medicală provizorie

441. Condiții. Competență. Internarea medicală provizorie constă în internarea medicală nevoluntară a suspectului sau inculpatului într-o unitate specializată de asistență medicală, până la însănătoșire sau ameliorarea stării de boală.

Măsura de siguranță a internării medicale provizorii poate fi dispusă dacă se constată că suspectul sau inculpatul este bolnav mintal sau consumator cronic de substanțe psihoactive, iar luarea ei este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret și actual pentru siguranța publică [art. 247 alin. (1) CPP].

După cum rezultă din aceste dispoziții, măsura se dispune dacă se constată existența **cumulativă** a următoarelor condiții:

a) starea de boală mintală a suspectului sau inculpatului ori consumul cronic de substanțe psihoactive;

b) starea de pericol concret și actual pentru siguranța publică.

Luarea măsurii este posibilă numai în cazul suspectului sau inculpatului care este bolnav mintal sau este consumator cronic de substanțe psihoactive, **nu și în cazul altor afecțiuni care ar impune același tratament.**

În dispozițiile art. 110 CP este indicată și o altă afecțiune care impune internarea medicală (**boala infectocontagioasă**), însă convertirea internării medicale într-o măsură procesuală (fără a fi precizată vreo justificare) s-a realizat numai parțial, cu privire la boala psihică sau consumul cronic de substanțe psihoactive, cu toate că și în celălalt caz poate fi prezentă în aceeași măsură starea de pericol prevăzută de lege (totuși, potrivit dispozițiilor art. 353 CP, în cazul transmiterii unei boli venerice, în condițiile prevăzute în acest articol, instanța va dispune măsura obligării la tratament medical).

Pericolul trebuie să fie **actual** (să existe la momentul luării măsurii) și **concret**, organul judiciar urmând să dovedească îndeplinirea acestei condiții pe baza înscrisurilor din dosar și a observării comportamentului suspectului sau inculpatului.

Potrivit legii, atât tratamentul medical provizoriu, cât și internarea medicală provizorie au ca scop înlăturarea unei stări de pericol determinate de starea de boală. Observăm însă o diferență între cerința prevăzută de lege în cazul primei măsuri – starea de pericol este **pentru societate** – și internarea medicală provizorie – care este justificată de existența unui pericol **pentru siguranța publică**. Deosebirea nu pare însă justificată, în contextul în care, de exemplu, obligarea la tratament medical poate fi înlocuită cu internarea medicală provizorie, determinat de faptul că suspectul sau inculpatul nu respectă obligațiile instituite (încalcă cu rea-credință tratamentul medical), și nu dacă se invocă modificări în starea de pericol.

Internarea medicală este de **competența** judecătorului de drepturi și libertăți în cursul urmăririi penale, a judecătorului de cameră preliminară în procedura camerei preliminare și a instanței de judecată în cursul judecății.

442. Procedura luării măsurii în cursul urmăririi penale și al camerei preliminare. În cursul urmăririi penale sau al procedurii de cameră preliminară, în cazul în care apreciază că sunt îndeplinite condițiile luării măsurii, **procurorul înaintează o propunere motivată** de luare a măsurii de siguranță judecătorului de drepturi și libertăți sau judecătorului de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță.

Potrivit art. 248 CPP, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 214/2023^[1], propunerea procurorului va fi **însoțită în mod obligatoriu de raportul de expertiză**

^[1] M. Of. nr. 634 din 11 iulie 2023. Modificarea textului de lege s-a impus ca urmare a pronunțării de către Curtea Constituțională a Deciziei nr. 357/2022 (M. Of. nr. 1061 din 2 noiembrie 2022), prin care a constatat că sunt neconstituționale dispozițiile art. 248 alin. (5) CPP, precum și sintagma „la măsuri pentru efectuarea unei expertize medico-legale

medico-legală psihiatrică^[1] din care să rezulte necesitatea aplicării măsurii internării medicale provizorii.

Așadar, după cum am susținut anterior^[2], măsura internării medicale provizorii poate fi luată numai după efectuarea unei expertize medico-legale^[3], necesară dovedirii condițiilor cerute de lege^[4].

După sesizare, judecătorul fixează de îndată termen de judecată și dispune **aducerea cu mandat a suspectului sau inculpatului**. Propunerea este soluționată **numai după audierea suspectului sau inculpatului**, dacă starea de sănătate a acestuia o permite, în prezența unui avocat ales sau numit din oficiu. Dacă nu poate fi audiat la instanță, întrucât este deja internat într-o unitate de asistență medicală și deplasarea sa nu este posibilă, judecătorul se va deplasa la locul unde se află pentru a-l audia în prezența unui avocat. În toate cazurile, participarea procurorului este obligatorie.

Suspectul sau inculpatul are dreptul ca la soluționarea propunerii de luare a măsurii medicale, cât și la alcătuirea concretă a planului terapeutic **să fie asistat și de către un medic desemnat de acesta**, care poate formula concluzii pe care le va înainta judecătorului.

psihiatrice, dacă aceasta nu a fost făcută potrivit alin. (2)”, cuprinsă în dispozițiile art. 248 alin. (9) din același act normativ.

^[1] În cazul expertizelor medico-legale psihiatrice prevăzute de capitolul privind măsurile de siguranță cu caracter medical provizorii, se aplică în mod corespunzător dispozițiile art. 184 alin. (2)-(28) CPP (art. 248¹, introdus prin Legea nr. 214/2023).

^[2] A se vedea A. CRIȘU, *Drept procesual penal. Partea generală*, ed. a 5-a, Ed. Hamangiu, București, 2021, p. 581 și urm.

^[3] A se vedea C.E.D.O., cauza *Filip c. României*, hot. din 14 decembrie 2006; A. CRIȘU, *op. cit.*, 2013, p. 344-345. Potrivit dispozițiilor art. 162 CPP 1968, măsura internării medicale provizorii era dispusă de instanță fără ca hotărârea să poată fi luată în urma examinării unei constatări cu caracter medical care să confirme starea de boală.

^[4] „În ceea ce privește chestiunea de a ști dacă internarea nevoluntară într-o unitate psihiatrică a reclamantului a fost «legală», în sensul art. 5 parag. 1 lit. e) din Convenție, Curtea observă că ordonanța procurorului, prin care s-a stabilit necesitatea acestei internări, s-a bazat pe îndoielile anchetatorilor cu privire la sănătatea psihică a reclamantului și pe certificatul unui medic generalist. Acesta nu l-a văzut și nici examinat vreodată pe reclamant, astfel cum reiese din hotărârea instanței, și a pus un diagnostic neconform cu realitatea. Curtea consideră că evaluarea efectuată de un psihiatru, prealabilă oricărei internări nevoluntare, era indispensabilă, având în vedere, în special, că reclamantul nu avea antecedente de tulburări psihice. De altfel, în absența unui comportament violent din partea reclamantului și luând în considerare că Guvernul nu a demonstrat existența unui risc pentru el însuși sau pentru alte persoane, în speță nu era vorba, în mod evident, despre o internare cu titlu de urgență. Pe de altă parte, din biletul de trimitere al Serviciului Județean de Medicină Legală Prahova, invocat de Guvern, nu reieșea că reclamantul ar prezenta vreun simptom de boală mintală sau că ar fi periculos. În plus, Curtea observă că urmărirea penală împotriva reclamantului vizau acuzația de denunțare calomnioasă, și nu o infracțiune de o gravitate care ar fi putut să denote o anumită stare de pericol din partea reclamantului” (C.E.D.O., cauza *C.B. c. României*, hot. din 20 aprilie 2010, §§55-58).

Judecătorul se pronunță de îndată asupra propunerii procurorului, în camera de consiliu, **prin încheiere** care, indiferent de soluție (admitere sau respingere), poate fi **contestată în 5 zile de la pronunțare**. Contestația este soluționată potrivit procedurii prevăzute în art. 425¹ CPP, însă **introducerea ei nu suspendă punerea în aplicare a măsurii de siguranță**.

Dacă este cazul, la **admiterea** cererii, judecătorul dispune și **luarea măsurilor de ocrotire**, în condițiile prevăzute de lege^[1].

Dacă **respinge** propunerea, judecătorul poate dispune **obligarea provizorie la tratament medical** a suspectului sau inculpatului, dacă acesta se află în situația prevăzută la art. 109 alin. (1) CP.

443. Procedura luării măsurii în cursul judecății. Măsura de siguranță poate fi luată și în cursul judecății, la **propunerea procurorului sau din oficiu**, de către instanța pe rolul căreia se află cauza, în conformitate cu procedura după care se dispune măsura în faza urmăririi penale sau în procedura camerei preliminare, care se aplică în mod corespunzător, inclusiv în ceea ce privește obligativitatea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice. Procedura se va desfășura însă **în ședință publică**.

444. Ridicarea măsurii. Înlocuirea cu obligarea provizorie la tratament medical. Dacă după dispunerea internării medicale provizorii se constată însănătoșirea suspectului sau inculpatului ori o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol ce a justificat instituirea ei, măsura poate fi **ridicată** sau, dacă suspectul sau inculpatul se află în situația prevăzută la art. 109 alin. (1) CP, poate fi **înlocuită cu obligarea provizorie la tratament medical**.

În acest sens, organul judiciar care a dispus măsura sau, după caz, organul judiciar în fața căruia se află cauza va dispune efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, prin încheiere, la **sesizarea procurorului ori a medicului curant sau la cererea suspectului ori inculpatului sau a unui membru de familie al acestuia**. Dacă concluziile expertizei confirmă modificări în starea de boală, internarea medicală provizorie va fi ridicată sau, după caz, înlocuită, urmându-se procedura prevăzută pentru luarea ei.

445. Procedura privind confirmarea, înlocuirea sau încetarea măsurii după adoptarea unei soluții de netrimitere în judecată. Asemenea obligării la tratament medical, și în cazul internării medicale, legiuitorul a reglementat procedura confirmării, înlocuirii sau ridicării măsurii de siguranță în cazul dispunerii unei soluții de netrimitere în judecată [art. 248 alin. (12) raportat la art. 246 alin. (13) CPP]. Astfel, în cazul în care dispune o soluție de netrimitere în judecată, **procurorul sesizează judecătorul de cameră preliminară** pentru confirmarea ori, după caz, înlocuirea sau încetarea măsurii.

^[1] Potrivit art. 248 alin. (8) raportat la art. 229 CPP, când măsura a fost luată față de un suspect sau inculpat în a cărei ocrotire se află un minor, o persoană care beneficiază de consiliere judiciară sau de tutelă specială, o persoană căreia i s-a instituit tutela sau curatela ori o persoană care, din cauza vârstei, bolii sau altui motiv, are nevoie de ajutor, autoritatea competentă este încunoștințată, de îndată, în vederea luării măsurilor legale de ocrotire pentru persoana respectivă.

Verificarea măsurii se va realiza de către judecătorul de cameră preliminară **cu respectarea aceleiași proceduri după care a fost instituită**, respectiv în camera de consiliu, cu participarea procurorului, fiind ascultată, dacă este posibil, persoana supusă măsurii provizorii, în prezența avocatului său. Efectuarea expertizei medico-legale psihiatrice este obligatorie.

Judecătorul se pronunță asupra propunerii prin încheiere motivată. Împotriva încheierii se poate formula **contestație**, în termen de 3 zile de la pronunțare, care se soluționează de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate sau, după caz, de completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în camera de consiliu.

446. Internarea medicală din perspectiva respectării libertății individuale. Dispozițiile art. 162 alin. (3) CPP 1968^[1] au constituit obiectul unei excepții de neconstituționalitate, considerându-se că acestea contravin prevederilor art. 23 alin. (1) și (8) și art. 49 alin. (2) din Constituție^[2], pe motiv că internarea provizorie aduce atingere libertății individuale și pune sub semnul întrebării existența prezumției de nevinovăție. Excepția a fost respinsă, cu motivarea că atât critica dispozițiilor legale, cât și considerarea lor ca neconstituționale se întemeiază pe înțelegerea greșită a naturii juridice, a temeiului și a finalității măsurii de siguranță a internării medicale^[3]. Prin urmare, prevederile constituționale considerate a fi încălcate nu au nicio legătură cu scopul măsurii de siguranță. Pe fond însă, criticile vizau în primul rând reglementarea măsurilor de siguranță sub două aspecte, și anume al naturii restricțiilor instituite cu ocazia internării medicale provizorii, cât și al absenței mijloacelor juridice privind controlul legalității măsurii internării medicale provizorii.

Evident, internarea medicală reglementată în art. 162 CPP 1968 era o măsură procesuală apreciată, totodată, ca un mijloc de protecție a celui vizat, dar și a colectivității. Perioada internării medicale, având în vedere modul concret de realizare, implică o **restricționare a libertăților persoanei**, care, indiferent de motivație, își păstrează acest caracter. În această materie, în art. 5 par. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului se prevede că nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția cazurilor limitativ prevăzute de lege.

Pentru a se constata dacă o persoană este lipsită de libertate, chiar în sensul restricțiilor fixate cu diferite motivații, trebuie avută în vedere situația ei concretă, luându-se în considerare criterii precum natura, durata, efectele și modalitatea de executare a măsurii în discuție.

Pentru a dispune internarea provizorie, instanța trebuie să constate îndeplinirea condițiilor prevăzute de lege, și anume starea de boală, care să genereze apoi starea de pericol, aprecieri de acest fel presupunând cel puțin un aviz de specialitate. Nu

^[1] În acest alineat se prevedea că internarea provizorie dura până la confirmarea ei de către instanța de judecată, fără alte precizări privind posibilitatea contestării măsurii.

^[2] În prezent, art. 23 alin. (1) și (11), respectiv art. 53 alin. (2) din Constituția revizuită în anul 2003 și republicată.

^[3] C.C.R., dec. nr. 76/1999 (M. Of. nr. 323 din 6 iulie 1999).

ar fi trebuit să se dispună internarea provizorie fără obținerea de către instanță a avizului comisiei medicale^[1].

Într-adevăr, se apreciază de către Curtea Europeană că, în circumstanțele cauzei, internarea medicală nu are a fi analizată ca o măsură de privare de libertate dacă este dispusă în interes propriu pentru a beneficia de îngrijire medicală adecvată, însă aceasta trebuie să fie o măsură rezonabilă, dispusă de o autoritate^[2], ceea ce implică și un aviz de specialitate la luarea ei, chiar dacă este cu caracter provizoriu.

Cealaltă critică privind reglementarea anterioară a constituit-o inexistența unei căi de atac împotriva hotărârii instanței care dispunea măsura internării provizorii. În această problemă, prin dispozițiile art. 5 parag. 4 din Convenție se conferă o garanție a asigurării dreptului la libertatea persoanei, prin aceea că se instituie pentru orice persoană privată de libertate dreptul de a introduce un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să stabilească în termen scurt cu privire la legalitatea detenției sale și să se ordone punerea în libertate dacă detenția este ilegală^[3].

^[1] A se vedea și C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 275. În acest sens, C.C.R., dec. nr. 357/2022, citată *supra*.

^[2] C.E.D.O., cauza *H.M. c. Elveției*, hot. din 26 februarie 2002.

^[3] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 331.

Capitolul al IV-lea. Măsurile asigurătorii, restituirea lucrurilor și restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii

Secțiunea 1. Măsurile asigurătorii

§1. Considerații generale

447. Noțiune și scop. Măsurile asigurătorii sunt **măsurile de constrângere cu caracter real**^[1], care constau în indisponibilizarea bunurilor mobile și imobile ale suspectului, inculpatului, părții responsabile civilmente sau ale altor persoane prevăzute în lege și care au ca efect evitarea ascunderii, distrugerii, înstrăinării sau sustragerii de la urmărire a bunurilor ce pot face obiectul confiscării speciale^[2] sau al confiscării extinse^[3] ori care pot servi la garantarea executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori a reparării pagubei produse prin infracțiune (art. 249 CPP).

Întrucât confiscarea bunurilor, repararea efectivă a pagubei produse prin săvârșirea infracțiunii sau executarea amenzii ori a cheltuielilor judiciare sunt posibile doar din momentul în care hotărârea judecătorească rămâne definitivă, măsura constituie o

^[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 401.

^[2] Potrivit art. 112 CP, sunt supuse confiscării speciale: a) bunurile produse prin săvârșirea faptei prevăzute de legea penală; b) bunurile care au fost folosite, în orice mod, sau destinate a fi folosite la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, dacă sunt ale făptuitorului sau dacă, aparținând altei persoane, aceasta a cunoscut scopul folosirii lor; c) bunurile folosite, imediat după săvârșirea faptei, pentru a asigura scăparea făptuitorului sau păstrarea folosului ori a produsului obținut, dacă sunt ale făptuitorului sau dacă, aparținând altei persoane, aceasta a cunoscut scopul folosirii lor; d) bunurile care au fost date pentru a determina săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală sau pentru a răsplăti pe făptuitor; e) bunurile dobândite prin săvârșirea faptei prevăzute de legea penală, dacă nu sunt restituite persoanei vătămate și în măsura în care nu servesc la despăgubirea acesteia; f) bunurile a căror deținere este interzisă de legea penală.

^[3] Potrivit art. 112¹ CP, sunt supuse confiscării și alte bunuri decât cele prevăzute la art. 112, când față de o persoană se dispune condamnarea pentru o faptă susceptibilă să îi procure un folos material și pentru care pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea de 4 ani sau mai mare și instanța își formează convingerea că bunurile respective provin din activități infracționale (convingerea instanței se poate baza inclusiv pe disproporția dintre veniturile licite și averea persoanei). Confiscarea extinsă se dispune asupra bunurilor dobândite de persoana condamnată într-o perioadă de 5 ani înainte și, dacă este cazul, după momentul săvârșirii infracțiunii, până la data emiterii actului de sesizare a instanței. Măsura poate fi dispusă și asupra bunurilor transferate către terți, dacă aceștia știau sau ar fi trebuit să știe că scopul transferului a fost evitarea confiscării. În acest caz, se va ține seama și de valoarea bunurilor transferate de către persoana condamnată ori de un terț unui membru al familiei sau unei persoane juridice asupra căreia persoana condamnată deține controlul. Referitor la perioada care poate fi luată în considerare, a se vedea C.C.R., dec. nr. 11/2015 (M. Of. nr. 102 din 9 februarie 2015) [cu privire la art. 118² alin. (2) lit. a) CP 1969, C.C.R., dec. nr. 356/2014, M. Of. nr. 691 din 22 septembrie 2014)].

garanție împotriva unui eventual eșec datorat insolvabilității celor obligați la plată la momentul executării obligațiilor. Așadar, măsurile asigurătorii reprezintă „forma cea mai categorică și represivă de apărare a drepturilor creditorului față de pericolul ca patrimoniul debitorului să sufere modificări de natură să zădărnicească o eventuală executare silită”^[1].

Pentru o protecție completă, legea penală incriminează atitudinea persoanelor care încalcă dispozițiile procedurale privind luarea măsurii asigurătorii – potrivit art. 261 CP, sustragerea unui bun care este legal sechestrat se pedepsește, iar dacă fapta a fost săvârșită de custode, pedeapsa este mai mare. Pentru existența infracțiunii de **sustragere de sub sechestr** se cere ca bunurile să fi fost legal sechestrate.

Disponerea măsurilor asigurătorii presupune un proces penal deja declanșat^[2]. Ele sunt o consecință a comiterii infracțiunii și constau în **indisponibilizarea temporară** a unor bunuri mobile sau imobile, prin instituirea unui sechestr^[3]. În acest context, noțiunea de sechestr precizată în art. 249 alin. (2) CPP are caracter generic, de indisponibilizare a bunurilor mobile și imobile sub forma juridică a măsurilor asigurătorii reglementate de lege, respectiv prin sechestrul propriu-zis, ce se aduce la îndeplinire potrivit art. 252 CPP, și prin poprirea asigurătorie penală, reglementată la art. 254 din același cod. În acest sens, notarea și înscrierea ipotecară, reglementată la art. 253 CPP, reprezintă doar mijloace juridice prin care se asigură opozabilitatea față de terți a indisponibilizării, fără a putea fi incluse în categoria măsurilor asigurătorii la același nivel cu sechestrul și poprirea^[4].

Instituirea măsurilor asigurătorii **răspunde unei funcționalități de natură asigurătorie**, iar luarea acestora în cursul procesului penal **nu echivalează cu o măsură reparatorie**, adică acoperirea pagubei. Până la pronunțarea hotărârii definitive de către instanță, indisponibilizarea nu afectează substanța dreptului avut asupra bunurilor supuse măsurii^[5]. Ulterior, prin hotărârea judecătorească definitivă, instanța va hotărî cu privire la bunurile ce fac obiectul măsurilor asigurătorii.

^[1] T.C. BRICIU, *Măsurile asigurătorii în procesul civil*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 3. Facem trimitere la o lucrare din sfera procedurii civile, deoarece înțelegerea măsurilor asigurătorii penale nu se poate realiza pe deplin decât prin raportare la regulile generale stabilite în cuprinsul dispozițiilor procesuale civile, respectiv cele prevăzute la art. 952-977 CPC. De asemenea, având în vedere că o parte a creanțelor stabilite prin hotărârea penală definitivă sunt de natură fiscală (confiscarea prin echivalent, amenda penală, cheltuielile judiciare către stat, prejudiciul recunoscut în favoarea entităților publice), se impune o raportare și la dispozițiile privind măsurile asigurătorii fiscale, prevăzute la art. 213 CPF. Legătura dintre cele trei tipuri de măsuri asigurătorii este esențială, deoarece, odată cu rămânerea definitivă a hotărârii penale, măsurile asigurătorii penale se transformă în măsuri asigurătorii civile sau fiscale, în funcție de natura creanței recunoscute prin intermediul titlului executoriu reprezentat de hotărârea definitivă a instanței penale.

^[2] Luarea măsurii se dispune numai după începerea urmăririi penale, nefiind condiționată de punerea în mișcare a acțiunii penale.

^[3] C.C.R., dec. nr. 207/2015 (M. Of. nr. 387 din 3 iunie 2015).

^[4] În sens contrar, A.V. IUGAN, *Măsurile procesuale*, Ed. C.H. Beck, București, 2023, p. 292.

^[5] C.C.R., dec. nr. 207/2015, citată *supra*. În §17 al deciziei se menționează că instanța de la Strasbourg a constatat că **instituirea sechestrului nu este o judecată asupra unei**

448. Condiții privind luarea măsurilor asigurătorii. Din dispozițiile art. 249 alin. (1) CPP^[1] rezultă caracterul de condiție al **necesității luării măsurilor asigurătorii**, care au ca scop evitarea ascunderii, distrugerii, înstrăinării sau sustragerii de la urmărire a bunurilor. Sub această formă se dorește înlăturarea împrejurărilor care la sfârșitul procesului pot afecta executarea dispozițiilor hotărârii definitive.

În doctrină se susține că necesitatea luării măsurii este condiționată de existența unui **pericol obiectiv** de concretizare a uneia dintre acțiunile prevăzute de lege^[2], respectiv ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor, care ar putea avea ca rezultat împiedicarea executării obligațiilor referitoare la angajarea răspunderii pe latură civilă sau a altor măsuri dispuse de instanță conform art. 249 CPP, pericol care **trebuie dovedit prin probe**. Organul judiciar trebuie să stabilească existența unor premise cu privire la ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea bunurilor, măsura urmând a fi dispusă tocmai pentru evitarea unor astfel de demersuri.

Cu toate acestea, prin Decizia nr. 629/2015^[3], Curtea Constituțională a stabilit că „pentru instituirea sechestrului asigurător nu este necesar ca suspectul sau inculpatul să pregătească ori să realizeze manopere sau activități din care să rezulte că ar intenționa ascunderea bunurilor sale, măsura putând fi dispusă în toate cazurile în care s-a produs un prejudiciu sau legea impune confiscarea specială sau extinsă”. În acest context, în acord cu alți autori, apreciem că, fără a fi necesară dovedirea concretă a activităților, „este necesar cel puțin să se dovedească existența unui potențial pericol de insolvabilitate a persoanelor vizate de aceste măsuri”^[4].

O altă condiție privește **natura bunurilor supuse măsurii asigurătorii**, și anume să fie din categoria celor care, potrivit legii penale, pot face obiectul confiscării (specială sau extinsă), pot servi la garantarea executării amenzii, la achitarea cheltuielilor judiciare sau la repararea pagubei ca urmare a săvârșirii infracțiunii. La îndeplinirea acestei condiții se vor evalua atât natura bunului, cât și regimul lor juridic (de exemplu, în cazul confiscării speciale, sunt indicate în lege categoriile de bunuri care pot fi supuse măsurii).

acuzății în materie penală în sensul art. 6 din Convenție, deoarece atât stabilirea unor drepturi de creanțe ale unor terți, cât și confiscarea unor bunuri sunt măsuri ce urmează a fi luate ulterior, în cadrul unor proceduri separate (cauza *Dogmoch c. Germaniei*, dec. din 18 septembrie 2006).

^[1] Referitor la dispozițiile art. 249 alin. (1) CPP, Curtea Constituțională a considerat că „nu aduc atingere prevederilor art. 44 din Constituție, întrucât, deși reglementează o limitare a dreptului de proprietate privată, afectând atributul dispoziției juridice și materiale asupra bunurilor indisponibilizate – pe întreaga durată a procesului penal, până la soluționarea definitivă a cauzei –, această limitare este una permisă, având în vedere că se aplică în mod nediscriminatoriu, este justificată de un interes general, este necesară obiectivului urmărit de legiuitor și este proporțională cu scopul propus” (C.C.R., dec. nr. 102/2021, *supra cit.*, §62).

^[2] GH. MATEUȚ, *op. cit.*, 2019, p. 903.

^[3] M. Of. nr. 868 din 20 noiembrie 2015.

^[4] A.V. IUGAN, *op. cit.*, p. 293.

449. Obiectul măsurilor asigurătorii și organele judiciare care le pot dispune. Măsurile asigurătorii pot fi luate de către **procuror** în cursul urmăririi penale, de **judecătorul de cameră preliminară** în procedura de cameră preliminară sau de **instanța de judecată** în cursul judecății.

Procurorul dispune din oficiu luarea măsurii prin **ordonanță**, iar judecătorul de cameră preliminară sau instanța prin **încheiere motivată**, la propunerea procurorului sau din oficiu. De asemenea, în temeiul art. 397 alin. (2) CPP, instanța poate dispune luarea măsurilor asigurătorii prin hotărârea care soluționează latura civilă, respectiv prin **sentință**. Prin dispozițiile art. 250¹ alin. (4) CPP se recunoaște în mod expres posibilitatea de a se institui măsuri asigurătorii direct prin **decizia** instanței de apel.

Măsurile asigurătorii privind repararea pagubei sau pentru garantarea executării cheltuielilor judiciare **pot fi cerute și de partea civilă** în tot cursul procesului penal. Dacă măsurile au fost dispuse din oficiu de către organele judiciare, ele pot folosi și părții civile.

Măsurile asigurătorii pot înceta de drept, în condițiile art. 397 alin. (5) CPP. Astfel, în cazul în care instanța a lăsat nesoluționată acțiunea civilă conform art. 25 alin. (5) CPP, măsurile asigurătorii se mențin. Dacă persoana vătămată nu introduce acțiune la instanța civilă în termen de 30 zile de la rămânerea definitivă a hotărârii, măsurile încetează de drept. O situație similară există și pentru urmărirea penală, dacă procurorul dispune clasarea și în cauză au fost dispuse măsuri asigurătorii [art. 315 alin. (2) lit. a) CPP].

Scopul instituirii sechestrului constă în evitarea ascunderii, distrugerii, înstrăinării sau sustragerii bunurilor care pot face obiectul confiscării (specială sau extinsă), precum și în garantarea executării amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori a reparării pagubelor produse prin infracțiune.

Măsurile asigurătorii **pot fi dispuse:**

a) **Pentru garantarea executării pedepsei amenzii**, însă, în acest caz, **doar asupra bunurilor suspectului sau inculpatului**. Dacă legiuitorul a considerat că luarea unei măsuri preventive în vederea împiedecării sustragerii suspectului sau inculpatului de la executarea pedepsei închisorii încalcă prezumția de nevinovăție, întrucât anticipează pronunțarea unei soluții de condamnare, nu pot fi identificate elementele în raport de care aceeași soluție nu ar fi valabilă și în cazul dispunerii măsurilor asigurătorii care să garanteze executarea pedepsei amenzii. Situația este similară, întrucât permite luarea unei măsuri care anticipează pronunțarea unei condamnări, încălcând astfel prezumția de nevinovăție, soluția legislativă fiind neconstituțională^[1].

Întrucât executarea pedepsei amenzii poate fi aplicată doar celui față de care este exercitată acțiunea penală, măsura vizează doar bunurile suspectului sau inculpatului.

^[1] Pentru opinia potrivit căreia „instituirea de către judecătorul de cameră preliminară (care va exercita și funcția de judecată în aceeași cauză) a unor măsuri asigurătorii în vederea garantării pedepsei amenzii sau a executării confiscării extinse [care presupune condiția condamnării inculpatului, potrivit art. 112¹ alin. (1) CP] va determina incompatibilitatea sa în baza art. 64 alin. (1) lit. f) CPP, instituirea unor astfel de măsuri lăsând să se întrevadă viitoarea soluție pe care o va pronunța în cauză”, a se vedea V.R. GHERGHE, *Măsurile asigurătorii în procesul penal*, Ed. Hamangiu, București, 2025, p. 295.

Măsura asigurătorie nu poate depăși, sub nicio formă, maximul special al pedepsei amenzii prevăzute de lege. Valoarea bunurilor sechestrate poate depăși această limită în situația în care se dispun și alte măsuri asigurătorii în baza celorlalte scopuri reglementate de legiuitor.

b) **În vederea confiscării speciale sau a confiscării extinse.** În acest caz, măsurile asigurătorii se dispun **asupra bunurilor suspectului, inculpatului ori ale altor persoane** în proprietatea sau posesia cărora se află bunurile ce urmează a fi confiscate^[1].

Confiscarea specială, ca măsură de siguranță prevăzută de legea penală, este o sancțiune de drept penal, nu este o consecință a răspunderii penale, nu depinde de gravitatea faptei prevăzute de legea penală săvârșite și poate fi luată chiar dacă făptuitorului nu i se aplică o pedeapsă^[2]. Poate fi dispusă și dacă nu se hotărăște condamnarea inculpatului, justificat de faptul că astfel se înlătură o stare de pericol și se preîntâmpină săvârșirea de noi fapte prevăzute de legea penală^[3].

Potrivit art. 112¹ CP, **confiscarea extinsă** nu poate fi dispusă decât în condițiile condamnării definitive a inculpatului.

Măsura asigurătorie poate fi dispusă și cu privire la persoanele în proprietatea sau posesia cărora se află bunurile ce urmează a fi confiscate. Aceste persoane – care nu sunt părți sau subiecți procesuali principali – pot fi prezente în procesul penal în calitate de subiecți procesuali (potrivit art. 34 CPP, în afara participanților, sunt subiecți procesuali și alte persoane care au drepturi, obligații sau atribuții în procedurile judiciare penale). Totodată, legea trebuie să le ofere suficiente garanții pentru a-și proteja

^[1] „Măsura sechestrului asigurător a fost instituită, în vederea confiscării speciale, asupra autoturismului pentru care petentul deține acte de proprietate, existând însă indicii că nu acesta este proprietarul bunului, ci inculpatul, autoturismul fiind achiziționat cu bani proveniți din săvârșirea de infracțiuni, acesta din urmă fiind trimis în judecată pentru săvârșirea infracțiunilor de trafic de persoane și de spălare de bani. Curtea reține însă că în cauză există suficiente indicii care conduc spre concluzia că din banii obținuți prin săvârșirea infracțiunilor de trafic de persoane inculpatul a cumpărat o serie de bunuri de valoare pe numele altor persoane, în scopul ascunderii provenienței ilicite a acestora, aceasta fiind și situația autoturismului, pentru care petentul deține acte de proprietate. Instanța penală investită cu soluționarea fondului cauzei în care inculpatul a fost trimis în judecată are posibilitatea legală să constate că încheierea contractului de cumpărare pe numele petentului s-a făcut în scopul fraudării legii: bunul să nu se găsească în patrimoniul inculpatului, pentru ipoteza descoperirii activității infracționale. În acest sens sunt dispozițiile art. 52 CPP, potrivit cărora instanța penală este competentă să judece orice chestiune prealabilă de care depinde soluționarea cauzei, chiar dacă prin natura ei acea chestiune este de competența altei instanțe. Ca atare, în raport de aceste împrejurări, Curtea apreciază că nu se poate susține că măsura sechestrului asigurător ar fi nelegală, fiind posibilă aplicarea măsurii de siguranță a confiscării speciale asupra acestui autoturism, chiar dacă, la acest moment, aparent bunul nu se află în patrimoniul inculpatului” (C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 770/R/2007, în I. NEAGU, M. DAMASCHIN, A.V. IUGAN, *op. cit.*, p. 441).

^[2] C. MITRACHE, CR. MITRACHE, *op. cit.*, 2014, p. 260.

^[3] Procedura de confiscare în caz de clasare sau renunțare la urmărirea penală este prevăzută în art. 549¹ CPP.

drepturile cu caracter civil, mai ales dacă este invocată buna-credință în dobândirea bunurilor supuse sechestrului. Acestea, de exemplu, pot interveni în procedura de valorificare a bunurilor respective, potrivit art. 252¹-252³ CPP.

Confiscarea constituie o ingerință serioasă în dreptul de proprietate, iar aplicarea ei presupune obligația instanței de a examina exigențele art. 53 din Constituție, respectiv întrunirea tuturor condițiilor prevăzute de lege, scopul urmărit, caracterul necesar, caracterul proporțional. Întrucât instanța este garantul desfășurării unei proceduri echitabile, aceasta trebuie să ia măsurile specifice activității judiciare privind respectarea drepturilor fundamentale^[1].

c) În vederea reparării pagubei produse prin infracțiune și pentru garantarea executării cheltuielilor judiciare. Măsura poate fi dispusă **asupra bunurilor suspectului, inculpatului sau ale persoanei responsabile civilmente**, până la concurența valorii probabile a acestora.

Valoarea probabilă presupune stabilirea de către organul judiciar a unei sume până la care se va institui indisponibilizarea, dispunerea unor măsuri cu titlu general, cu privire la toate bunurile celor vizați, fără indicarea unei valori maxime, fiind nelegală.

Prin instituirea măsurilor asigurătorii în mod discreționar, fără o limitare până la concurența unei sume, există riscul vătămării debitorului în drepturile sale, iar măsura asigurătorie nu ar mai răspunde scopului pentru care a fost luată și nu ar mai fi **proporțională cu valoarea prejudiciului cauzat**^[2]. De altfel, dispozițiile procesuale civile cuprinse în art. 954 CPC stabilesc că, odată cu instituirea sechestrului, nu este necesar ca bunurile să fie individualizate, dar este obligatoriu să fie menționată **suma până la care se încuvințează sechestrul**.

În legătură cu noțiunea de valoare probabilă, în jurisprudență s-a reținut că, „așa cum rezultă din însuși textul în discuție, se are în vedere caracterul de probabilitate al prejudiciului produs, ținând cont de faptul că certitudinea cu privire la întinderea acestuia poate fi stabilită numai la soluționarea definitivă a unei cauze penale”^[3]. Rezultă că organele judiciare trebuie să stabilească o limită maximă până la concurența căreia se dispun măsurile asigurătorii, această limită reprezentând, de cele mai multe ori, suma pentru care persoana vătămată s-a constituit parte civilă, cu excepția cazului în care suma indicată de partea civilă nu se justifică.

Totodată, caracterul probabil al prejudiciului produs dă dreptul suspectului, inculpatului sau părții responsabile civilmente de a avea obiecții asupra valorii reținute și de a contesta decizia organului judiciar.

^[1] Instanța trebuie să asigure dreptul de a fi audiat pentru terții care pretind că sunt proprietarii bunurilor în cauză sau care pretind că ar avea alte drepturi patrimoniale, să comunice persoanei afectate, cât de curând posibil după executare, ordinul de sechestrare a bunurilor, să ofere persoanei acuzate posibilitatea să își susțină apărările, să evalueze existența unui raport rezonabil de proporționalitate între confiscare și protecția dreptului persoanei de a se folosi de bunurile sale. În acest sens, L.V. LEFTERACHE, *Confiscarea extinsă în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, în A.U.B., 2014, p. 98, 102.

^[2] C.A. Alba Iulia, dec. pen. nr. 158/2017, www.rolii.ro.

^[3] Jud. Timișoara, înch. pen. nr. 714/2017, www.rolii.ro.

Criticile formulate cu privire la sintagma „până la concurența valorii probabile a acestora” din art. 249 alin. (5) CPP pe motiv că textul este ambiguu, lipsit de claritate, precizie și previzibilitate, întrucât valoarea probabilă la care face trimitere textul nu este definită legal, au fost respinse de Curtea Constituțională^[1], care a precizat că „măsurile asigurătorii au, prin natura lor, un caracter provizoriu, temporar, producându-și efectele până la momentul pronunțării hotărârii definitive, când instanța decide situația juridică a bunurilor indisponibilizate, dispunând fie confiscarea acestora, fie ridicarea sechestrului”. Totodată, pentru a fi eficiente, „măsurile asigurătorii trebuie dispuse cât mai devreme în cursul urmăririi penale, deci cu mult înainte de a fi stabilită valoarea finală a prejudiciului. Pe de altă parte însă, dacă, în urma administrării întregului probatoriu, se constată că această valoare – devenită între timp certă – este mai mică decât cea avută în vedere inițial, sechestrul poate fi restrâns de organul judiciar, din oficiu sau la cererea persoanei interesate”.

Prin raportare la considerentele anterior prezentate, spre deosebire de celelalte două situații care legitimează luarea unei măsuri asigurătorii (executarea amenzii și confiscarea), în acest caz este necesar să existe o constituire de parte civilă în mod legal^[2]. Chiar și în situația persoanelor care nu au capacitate de exercițiu sau care au capacitate de exercițiu restrânsă, cazuri în care acțiunea civilă se exercită din oficiu de către procuror, are loc o constituire de parte civilă pentru o sumă de bani determinată.

Având în vedere modificările pe care le poate înregistra constituirea de parte civilă pe parcursul procesului, și măsurile asigurătorii pot fi modificate, prin adaptarea acestora la cuantumul solicitat prin acțiunea civilă, iar în cazul în care se constată achitată despăgubirea totală, acestea pot fi ridicate.

În consecință, în funcție de stadiul procesual în care se află cauza, organul judiciar va realiza un examen de proporționalitate, pentru a verifica dacă măsura asigurătorie își mai justifică existența^[3]. Aceste aspecte au constituit motivul introducerii unei noi reglementări în Codul de procedură penală (art. 250² CPP) privind verificarea măsurilor asigurătorii în tot cursul procesului penal.

^[1] C.C.R., dec. nr. 312/2020 (M. Of. nr. 1000 din 29 octombrie 2020).

^[2] Totuși, pot fi identificate și argumente în sensul că instituirea măsurilor asigurătorii în acest caz nu este condiționată de constituirea de parte civilă în mod legal, prin care o asemenea valoare probabilă să fie indicată de partea civilă. În primul rând, observăm că art. 249 alin. (5) CPP stabilește că pot fi indisponibilizate inclusiv bunurile suspectului, ceea ce implică faptul că în cauză nu a fost pusă în mișcare acțiunea penală. Or, în lipsa punerii în mișcare a acțiunii penale, nici acțiunea civilă nu poate fi exercitată în procesul penal, deoarece, potrivit art. 19 alin. (2) CPP, acțiunea civilă se exercită împotriva inculpatului. În al doilea rând, aceeași dispoziție de la art. 249 alin. (5) CPP face referire la un subiect procesual specific, respectiv persoana responsabilă civilmente, iar nu la partea responsabilă civilmente. Astfel, se poate susține că nu suntem în prezența unei simple erori materiale, utilizarea sintagmei subliniind faptul că indisponibilizarea se poate realiza și în lipsa existenței părților în procesul penal, titulatura de parte fiind dobândită odată cu exercitarea acțiunilor penală și civilă.

^[3] A. CRIȘU, *Drept procesual penal. Partea generală*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2020, p. 582.

De cele mai multe ori, controlul este determinat de acoperirea totală sau parțială a prejudiciului stabilit de către organele judiciare. În situația măsurilor asigurătorii ce privesc doar acoperirea prejudiciului produs părții civile, instanța a restrâns obiectul acestora la o sumă reprezentând diferența dintre prejudiciul solicitat de partea civilă și suma de bani achitată până la acel moment de către inculpat^[1].

Referitor la garantarea executării cheltuielilor judiciare legea nu distinge, astfel încât este vorba despre toate categoriile, cele datorate părților, persoanei vătămate, inclusiv statului, avându-se în vedere tot o valoare probabilă. Justificarea indisponibilizării bunurilor o constituie cheltuielile avansate de stat, de părți, de persoana vătămată pentru desfășurarea procedurilor până la soluționarea definitivă a cauzei, fără a fi însă inclusă în latura civilă a procesului.

450. Instituirea obligatorie a măsurilor asigurătorii. Excepții. De regulă, luarea măsurilor asigurătorii are caracter facultativ [potrivit art. 249 alin. (1) CPP, măsurile asigurătorii **pot fi luate** de organul judiciar competent, în condițiile legii, în cursul procesului penal].

Din rațiuni de politică penală, legiuitorul instituie însă și **cazuri în care luarea acestora este obligatorie**. Astfel:

a) potrivit art. 249 alin. (7) CPP, măsurile asigurătorii se instituie în mod obligatoriu **dacă persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă**. Justificarea reglementării constă în protecția care trebuie asigurată acestei categorii de persoane, indiferent de atitudinea sau de interesul reprezentantului lor legal^[2];

b) **în cazul bunurilor care pot face obiectul confiscării speciale sau confiscării extinse**, luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie. Întrucât obligația este instituită doar pentru procuror, care poate dispune măsura numai în faza urmăririi penale, cazul privește numai faza urmăririi penale [art. 249 alin. (4)¹ CPP^[3]];

c) cazuri de luare obligatorie a măsurilor asigurătorii sunt prevăzute și **în legi speciale**, de exemplu, art. 20 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, art. 11 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, art. 50 din Legea nr. 129/2019 pentru prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, art. 152 alin. (4) din Legea nr. 331/2024 privind Codul silvic^[4].

^[1] Trib. Maramureș, înch. pen. nr. 238/2017, www.rolii.ro.

^[2] Deși este menținută soluția legislativă precedentă privind cazurile în care măsurile asigurătorii se dispun în mod obligatoriu, cadrul legislativ actual este diferit de cel din reglementarea anterioară. Conform art. 17 alin. (3) CPP 1968, dacă cel vătămat era o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, instanța avea obligația să se pronunțe din oficiu asupra reparării pagubei, chiar dacă persoana vătămată nu era constituită parte civilă în cauza penală respectivă. Reglementarea actuală cuprinde însă rigori, valabile și pentru aceste cazuri, cum sunt dispozițiile art. 19 alin. (3) și art. 20 alin. (1)-(3) CPP privind momentul până la care se poate constitui parte civilă, modalitățile de constituire etc.

^[3] Introdus prin Legea nr. 228/2020 (M. Of. nr. 1019 din 2 noiembrie 2020).

^[4] M. Of. nr. 7 din 9 ianuarie 2025.